

Міністерство освіти України
Донецький державний комерційний інститут

На правах рукопису

ЮРЧЕНКО Юлія Юріана

ЕКОНОМІЧНІ ПИТАННЯ СТАНОВЛЕННЯ Й РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Спеціальність 08.07.05. -
Економіка торгівлі й послуг

Автореферат
дисертації на здобуття ученого ступеня
кандидата економічних наук

Донецьк - 1996

ЛННБ України ім.В.Стефаника

00754274 (Т)

Міністерство освіти України
Донецький державний комерційний інститут

На прагах рукопису

ЮРЧЕНКО Юлія Юрівна

**ЕКОНОМІЧНІ ПИТАННЯ СТАНОВЛЕННЯ
І РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ**

Спеціальність 08.07.05. -
Економіка торгівлі й послуг

Автореферат
дисертації на здобуття ученого ступеня
кандидата економічних наук

Донецьк - 1998

338.46

ДВ 54.705

Дисертація є рукописом.

Роботу виконано в Донецькому державному комерційному інституті.

Науковий керівник: доктор економічних наук,
професор ОМЕЛЬЯНОВИЧ Лідія Олександрівна

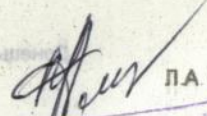
Офіційні опоненти: доктор економічних наук
професор БАЛАБАНОВА Людмила Веніамінівна
кандидат економічних наук
доцент СИДОРОВА Антоніна Василівна

Провідна організація: Донецький регіональний центр Українського
національного фонду підтримки підприємництва

Захист відбудеться 15 березня 1996 року о 14.00 на
засіданні спеціалізованої ради К 06.02.02 по присудженню
ученого ступеня кандидата економічних наук у Донецькому
державному комерційному інституті. Адреса: 340050, м. Донецьк-50,
вул. Щорса, 31, зал засідань ради.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Інституту.
Автореферат розіслано " 12 " 02 1996 р.

Учений секретар спеціалізованої ради,
кандидат економічних наук, доцент

 П.А. ЛУТАЙ

I. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність проблеми. Реформування економіки і становлення ринкових відносин викликає необхідність активного розвитку підприємництва, що виступає одним з найважливіших чинників економічного зростання й подолання кризових ситуацій. Підтвердженням тому є економічне середовище формування ринкового господарства України.

Як відомо, за роки кризи національний дохід України зменшився більш ніж удвічі. До речі, в період великої депресії спад виробництва в США не перевищував 25%, а в колишньому СРСР під час другої світової війни найнижча позначка падіння промислового виробництва становила 30%. Збільшується дефіцит державного бюджету і зв'язаний з ним зовнішній економічний борг України, який зростає щоквартально на 600 млн. доларів. У 1994 році він фактично становив уже 7 млрд. доларів. В умовах повного одержавлення економіки відбулося відлучення людини від власності, створеної нею особою працюю, що привело до втрати інтересу до високопродуктивної праці.

Справжніми конкурентами державних підприємств могли стати тільки господарські ланки, що базуються на колективній, приватній або змішаній формі власності. Формування недержавного сектора економіки відбувається на базі розукрупнення, а також створення невеликих за масштабами діяльності підприємств, що становлять економічний сектор малого підприємництва. Головним внутрішнім резервом його розвитку стала гнучка спеціалізація. Ця особливість малого бізнесу набуває в сучасних умовах особливої значущості внаслідок швидкої індивідуалізації і диференціації попиту споживачів, прискорення науково-технічного прогресу, зростання номенклатури вироблюваних товарів і послуг. Невеликі розміри фірм дають їм змогу

швидше й дешевше переозброюватися, впроваджувати й випробувати нову технологію, проводити часткову автоматизацію виробництва. При малих масштабах підприємств різко послаблюються чинники, що викликають бюрократизацію управління, його відірваність від реальних проблем виробництва. Можливість створення малих підприємств при наявності відносно невеликого капіталу і в короті строки, простота управління, мобільність, практично всеосяжний характер діяльності і територіального розміщення забезпечують підвищення їх значущості в розв'язанні насущних завдань соціально орієнтованого ринкового господарства.

В міру становлення малого бізнесу його діяльність орієнтувалась на запобігання дефіциту продукції і послуг. Безпосередню залежність від умов задоволення попиту споживачів має виконання малим бізнесом функції збереження та ефективного використання виробничого й науково-технічного потенціалу. Перспективною галуззю малого бізнесу стало подання ділових та професійних послуг. Однією з центральних функцій підприємництва й одночасно елементом управління цим процесом є формування конкурентного середовища. Малий бізнес, крім усього, може робити істотний внесок у розв'язання проблеми зайнятості.

Тією чи іншою мірою проблеми малого бізнесу протягом останнього п'ятиріччя порушуються в наукових працях та публікаціях учених-економістів України й інших країн СНД: Л. Абалкіна, А. Аганбегян, В. Афанасьєва, П. Вунич, Г. Губерної, Л. Омелянович, Н. Петракова, В. Урчюка, С. Шаталіна. Серед зарубіжних учених слід відзначити Карича Боголюбова, Р. Ворст, П. Ревентлоу, В. Гріплінберга, Г. Хоскінга. Проте ці дослідження носять узагальнюючий характер, відображають процеси, що відбуваються в контексті структурної перебудови народного господарства України в цілому. Наукові праці, при-

свячені комплексному дослідженню процесу становлення й розвитку малого бізнесу у сфері торгівлі, практично відсутні.

Мета дисертаційного дослідження: вивчення та узагальнення теоретичних і практичних положень становлення та розвитку малого бізнесу, розробка й обґрунтування рекомендацій щодо ефективного використання зовнішніх і внутрішніх чинників його формування.

У відповідності з наміченою метою в роботі поставлено і розв'язано такі завдання:

- вивчено економічні й соціальні основи формування малого бізнесу,
- визначено роль, значення та функції малого підприємництва в ринковій економіці,
- досліджено економічну й соціальну природу підприємництва,
- обчислено ефективність діяльності малих підприємств,
- вивчено роль держави в регулюванні малого бізнесу.

Предметом дослідження є існуючі економічні відносини у самій сфері малого бізнесу і за її межами. Об'єктом дослідження стали підприємства малого бізнесу у сфері торгівлі Донецької області. Як вихідні дані використано матеріали Мінстату України і його органів на місцях, результати соціологічних досліджень, проведених автором у системі малих підприємств Донецької області. В ході роботи використано первинні звіти малих підприємств торгівлі, громадського харчування, інших галузей народного господарства Донецької області та України в цілому, проаналізовано зарубіжний досвід розвитку малого бізнесу.

Теоретико-методологічною основою дисертації послужили теоретичні праці й наукові дослідження з розглядуваної проблеми, роботи вітчизняних і зарубіжних учених-економістів, нормативні та законо-

давчі акти Верховної Ради та Кабінету міністрів України з економічних проблем.

Методи дослідження. В ході дослідження автором використано ряд методів та прийомів економічного аналізу. Серед них: економіко-статистичні (факторний аналіз, методи кореляції, економіко-математичні методи з застосуванням ПЕОМ), методи опитування, групування та ін.

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає в тому, що автор зробив спробу провести аналітичний огляд нового сектора ринкової економіки - малого бізнесу в Україні, дати критичну оцінку й розробити наукові та методичні рекомендації по формуванню сприятливих умов для зміцнення й подальшого розвитку малого бізнесу. Найбільш значимими результатами дослідження, що відзначаються новизною, є:

- комплексна оцінка ролі та місця малого бізнесу в соціально орієнтованій ринковій економіці України,
- нові підходи до оцінки ефективності функціонування малих підприємств різних форм власності,
- розробка рекомендацій, що стосуються державної підтримки малого бізнесу,
- рекомендації щодо кадрового формування підприємств та їх навчання,
- рекомендації щодо ресурсного та інформаційного забезпечення малого бізнесу.

Практичне значимість дисертаційної роботи полягає в тому, що результати наукових досліджень можуть бути використані для стимулювання розвитку малого бізнесу в торгівлі, створення сприятливого середовища формування класу підприємств, вишукування можливостей фінансової стійкості малих підприємств. Окремі положення дисертаційної роботи можуть бути корисними у навчальному процесі

підготовки спеціалістів при читанні лекцій і проведенні практичних занять з курсів "Економіка підприємства", "Макроекономіка", "Основи підприємництва", "Менеджмент".

Апробація роботи. Дана дисертаційна робота виконана у відповідності із загальним планом науково-дослідної діяльності Донецького державного комерційного інституту.

Основні положення дисертаційної роботи доповідалися й обговорювалися на наукових конференціях Донецького державного комерційного інституту в 1993 - 1996 рр., міжнародній конференції, що проходила в Київському державному торгово-економічному університеті (1994 р.), на конференції в Харківській державній академії технологій й організації харчування (1994 р.).

За матеріалами дисертації у відкритій пресі в Україні і за її межами опубліковано 5 робіт загальним обсягом 0,8 д.а.

Окремі положення дисертаційного дослідження використовуються на практиці. Зокрема дисертант разом з Донецьким обласним управлінням статистики брав участь у виконанні фундаментальної науково-дослідної роботи "Про розвиток підприємництва в торгівлі і громадському харчуванні Донецької області". Автором безпосередньо було проведено соціологічне обстеження підприємництва. Результати досліджень взято Міністерством статистики України, Донецькою обласною Радою народних депутатів, обласним управлінням торгівлі для керівництва у практичній роботі (Донецьке обласне управління статистики. Економічна доповідь № 14-5/21 від 16.08.94 р.).

Структура роботи. Дисертація складається із вступу, трьох глав, восьми параграфів і висновку. Список літератури включає 102 назви.

Дисертація містить 21 таблицю і 9 додатків, 136 сторінок тексту.

2. ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обгрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, визначено мету, завдання та об'єкт дослідження, теоретичні й методологічні основи її виконання, розкрито наукову новизну, практичну значимість й апробацію роботи.

Перша глава "Перехід до ринкових відносин і проблеми розвитку малого бізнесу" містить дослідження економічних основ формування малого бізнесу.

Зокрема виявлено основні групи причин економічної кризи в Україні: успадковані від колишнього СРСР проблеми, зумовлені необхідністю самої трансформації існуючої в Україні економічної системи, котрі виникли у процесі формування ринкових відносин. Всі вони органічно зв'язані між собою і зводяться ось до чого: це висока монополізація засобів виробництва, глибокі диспропорції в макроекономіці, панування адміністративно-командних методів і важелів у народному господарстві при майже повній відсутності економічних, значна милітаризація економіки, надмірна централізація при здійсненні процесів перерозподілу національного доходу через державний бюджет, відсутність економічного паритету між містом і селом, величезний фізичний і моральний знос основних фондів, низька продуктивність праці.

Ситуація, що склалася, вимагає створення комплексної науково обгрунтованої програми виходу з кризи, виживання та подальшого розвитку народного господарства України, тобто стратегії економічних перетворень, головне місце в якій посідає мотивація високопродуктивної діяльності, підприємництва та конкуренції.

Першими підприємствами сфери малого підприємництва, як показала практика, стали кооперативи, що створені добровільно і працюють тільки на власному капіталі, потім малі підприємства, що

увійшли до сфери малого бізнесу слідом за кооперативами, оснований на різноманітних формах власності.

Надзвичайно важливим є визначення критеріїв малого бізнесу, оскільки це робить вплив на формування цілеспрямованої політики в новому для України секторі економіки.

Світова практика за критерії малого бізнесу пропонує: чисельність зайнятих на підприємстві, величину прибутку, власні кошти власника, функціональну спрямованість діяльності, обсяг господарського обороту. В Україні застосовується тільки критерій чисельності працівників. Дослідження показали, що використання єдиного показника чисельності все ж недостатньо для визначення малого підприємництва в загальній його системі, зокрема для розв'язання конче важливого питання про його регулювання й підтримку.

На наш погляд, до проблеми вибору критеріїв малого бізнесу необхідний диференційований підхід насамперед з позицій сфери діяльності. Стовосовно торговельної галузі, в якій, як правило, простежується тісна залежність між чисельністю зайнятих і обсягом обороту, доцільно було б використати названі показники за вихідні критерії.

Різноманітні організаційно-правові форми функціонування малих підприємств. У відповідності з діючим законодавством вони створюються громадянами, членами сімей та іншими особами, які спільно ведуть господарство, підприємствами різних форм власності. Мале підприємство може бути утворено внаслідок виділення структурних підрозділів із складу діючих підприємств, об'єднань. До малих відносять акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, з додатковою відповідальністю, повні, командитні, малі приватні підприємства.

Широкий вибір сфери діяльності, форми об'єднання громадян, заходи майнової відповідальності є свідченням демократизації економіки.

Успішний розвиток малого бізнесу значною мірою залежить від підприємця. Дослідження економічної та соціальної природи підприємництва, його еволюція та сучасні тенденції мотивації, багатфакторна характеристика малого бізнесу й потенціальні можливості його розвитку дістали відбиття у другій главі "Аналітична оцінка розвитку малого бізнесу в економіці регіону".

Формування національної економіки України прямо й безпосередньо зв'язане з формуванням нового професійного класу - підприємця. Проведене автором соціологічне обстеження двохсот підприємців-бізнесменів, зайнятих у сфері малого бізнесу - торгівлі та громадському харчуванні, дало змогу накреслити загальний портрет. Серед керівників фірм понад 75 % віком до 45 років найбільшу групу становить віковий різь від 31 до 35 років - 26,7 %. 88 % керівників малих підприємств - чоловіки, 14% - жінки.

Однак із загальної кількості опитаних підприємців тільки 50% - представники торговельних спеціальностей. Вищу освіту мають 75%, середню спеціальну - 25%. В основному це вихідці з робітників - 57% та інтелігенції - 35%. Стаж роботи з попереднього фаху такий: до 5 років - 16%, до 10 років - 27%, до 15 років - 16%, до 20 років - 16%, до 25 років - 17%. Основна маса підприємців має стаж роботи у сфері бізнесу за станом на момент обстеження 2 або 3 роки, тобто відповідно 32% і 30%.

Слід відзначити, що працюють вони у складних умовах. Причин, що перешкоджають розвитку малого бізнесу, безліч. На перше місце 93% опитаних поставили податковий прес. Далі акценти розставлені таким чином: на недосконалість законодавства вказали 84% опита-

них, бюрократизм - 50%, нестачу ресурсів - 29%, недобривзичливість оточуючих - 13%. Головним спонукальним мотивом є матеріальний стимул, принаймні, для 6 з 10 опитаних.

Результатом дослідження стало також визначення необхідних економічних, правових та соціальних умов для успішної реалізації на практиці підприємницьких здібностей. Вони включають стабільність державної економічної та соціальної політики, наявність позитивної громадської думки щодо підприємництва, пільговий податковий режим, розвинуту інфраструктуру підтримки підприємництва, існування ефективного захисту інтелектуальної власності, дебіурократизацію процедур регулювання господарської діяльності з боку державних органів.

Таким чином, дослідження дало можливість оцінити підприємця як досить освічену, у віці найбільшої професійної активності людину, яка працює у складних економічних умовах, дів на свій страх і ризик практично без підтримки держави, вкладає у справу власні кошти, прагне до особистої вигоди, що, в кінцевому підсумку, позитивно відбивається на темпах розвитку та ефективності функціонування малого бізнесу.

У таблиці, що подається нижче, наведено кількісну характеристику малих підприємств.

Таблиця 1

Кількість діючих малих підприємств

(одиниць)

	Роки				1994 у % до 1991
	1991	1992	1993	1994	
Україна в цілому	19598	50490	66566	79800	407,2
Донацька область	2481	6431	10030	12875	518,9
Питома вага Донацької області (у %)	12,6	12,7	15,1	16,1	+3,5

Як видно з табл.1, розвиток малих форм господарювання здійснюється досить швидкими темпами. За період з 1991 по 1994 роки кількість малих підприємств у цілому в Україні виросла більш ніж у 4 рази, в тому числі в Донецькій області - більш ніж у 5 разів.

Найвищими темпами росте число малих підприємств у торгівлі і громадському харчуванні. Так, в Україні з 1991 р. по 1994 р. їх кількість збільшилась у 12,7 разів і становила 33800 од., а в Донецькій області - в 42 рази і становила 6082 од.

Поряд з торгівлею та громадським харчуванням переважними видами діяльності малого підприємництва є промисловість і будівництво. Це можна підтвердити на прикладі розвитку малого підприємництва у Донецькій області.

Таблиця 2
Динаміка основних видів діяльності
в малому бізнесі Донецької області
(у%)

	1991		1992		1993		1994	
	кількість підприємств	кількість зайнятих	кількість підприємств	кількість зайнятих	кількість підприємств	кількість зайнятих	кількість підприємств	кількість зайнятих
Всього по області	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
З них:								
промисловість	22,8	28,5	18,1	24,1	18,7	25,5	14,9	23,8
будівництво	26,6	37,3	20,7	31,0	16,2	27,5	14,1	26,9
торгівля і громадське харчування	5,8	3,2	24,5	15,2	41,1	24,8	47,2	29,9

Таким чином (див. табл. 2), 47,2% малих підприємств - це підприємства торгівлі і громадського харчування, на яких працювало в 1994 р. 29,9% загальної кількості зайнятих у малому бізнесі.

З метою визначення пріоритетних з точки зору чистого бізнесу сфер прикладення капіталу було проаналізовано діяльність малих підприємств сфери матеріального виробництва за 3 роки (1992 - 1994 рр.) щодо сукупності застосовуваних у практиці аналізу показників ефективності з використанням економіко-математичних методів та ЕОМ.

Порівняльна характеристика розрахованих показників виявилась дуже різноплановою і, на перший погляд, не підкоряється будь-яким закономірностям. Проте ширший макроекономічний погляд дає змогу зробити такі висновки:

- з точки зору рентабельності пріоритети змінилися протягом трьох років. Так, у 1994 р. знизилась темп зростання рентабельності промислового виробництва, вигіднішими видами діяльності в 1994 р. виявились матеріально-технічне постачання та інформаційне обслуговування населення. Відносно стійкою залишається рентабельність торгівлі і громадського харчування. Ця стабільність і швидка обіговість коштів значною мірою привертають увагу підприємців;

- динаміка рівня рентабельності основних фондів стала відбиттям рівня технічної оснащеності конкретної галузі. Розрахунки показали, що чим вона нижча, тим вищі рівні рентабельності і темпи їх зростання. Аналогічна картина і щодо показника прибутковості реального капіталу. Такий взаємозв'язок всупереч логіці виявився можливим на нинішньому етапі економічного розвитку України, однією з характеристик якого є відсутність паритету в оцінці затрат живої та уречевленої праці.

Малі підприємства в Донецькій області розвиваються на базі різних форм власності. При цьому реформування іде швидкими темпами. Практично із сфери малого торговельного бізнесу витіснено

державний сектор - його питома вага в 1994 р. становила всього 3,5% у торгівлі і 5,5% у громадському харчуванні.

Найбільшу частку займають підприємства, основані на приватній власності, - 64,3% у торгівлі і 49,5% у громадському харчуванні.

Щодо обсягу обороту в розрахунку на одне підприємство, то приватний сектор значно поступається перед усіма іншими. Тут робить вплив чинник "тіньової економіки", оскільки має місце пряме заниження обсягів реалізації з метою приховання доходів.

Таблиця 3

Структура малих підприємств роздрібно торгівлі
і громадського харчування щодо форм власності
за станом на 1.01.1995

Форма власності	Кількість підприємств		Товарообіг на одне підприємство	
	кількість	частка (%)	млн.крб.	у % до середнього показника
Малі торговельні підприємства, усього	2458	100,0	868,2	100,0
З них				
державна	87	3,5	518,3	77,9
колективна	773	31,4	1158,4	173,1
приватна	1580	64,3	432,7	64,9
змішана	11	0,5	125,8	194,9
Малі підприємства громадського харчування, усього	109	100,0	556,9	100,0
З них				
державна	6	5,5	96,2	182,7
колективна	48	42,2	747,5	134,2
приватна	54	49,5	351,6	63,8
змішана	3	2,8	628,0	112,8

Цілком очевидно, що потенціальні можливості малого бізнесу значно вищі, ніж реальні результати його функціонування. В дисертації виявлено й проаналізовано причини, що перешкоджають розвитку малого бізнесу, більша частина яких зумовлена недосконалістю по-

даткової, фінансової, інформаційної політики у сфері малого підприємництва.

Всі ці питання розглянуто у третій главі "Економічні умови стимулювання розвитку малого бізнесу", основним змістом якої є вивчення ролі держави в регулюванні малого бізнесу.

Зарубіжний досвід формування ринкових відносин показує безпідставність відмови від будь-якого державного регулювання економіки і сподівання на її само регулювання. Ринкова система, звичайно, - це механізм, який певною мірою сам себе настраює. Проте, по-перше, в умовах перехідного періоду до ринку України вона ще тільки починає формуватися. По-друге, в жодній з розвинутих країн ринок не залишений сам на себе. Він чітко регулюється й ефективно доповнюється діями держави. Тим більш це важливо тому, що завдання полягає не в переході до ринку взагалі, а до соціально орієнтованого ринку, якого неможливо досягти без пошуку оптимального поєднання інструментів ринку і держави. По-третє, історично невідомі випадки виходу з глибоких економічних криз без активного державного втручання.

Автором проведено історичний екскурс, який підтверджує значимість державної підтримки підприємництва у всі часи.

Загальновідомо, що розвиток підприємництва і створення сприятливого конкурентного середовища неможливі без акумуляції й цільового вкладення значних фінансових коштів у рамках продуманої фінансової, кредитної та інвестиційної політики регіональних органів влади й управління. Як показали дослідження, в більшості країн ринкової економіки створено спеціальні державні, комерційні та громадські структури, які здійснюють підтримку малого бізнесу у різних напрямках найрізноманітнішими формами - від інвестиційних вливань у рамках спеціальних державних та регіональних програм до навчання

підприємств та менеджерів, створення технополісів і наукових парків. Для цієї мети діє розгалужена мережа міжнародних організацій - від Всесвітньої асоціації малих і середніх підприємств (АМЕ) до європейських та інших регіональних фондів підтримки і навчання.

Предметом особливої уваги є створення системи кредитування та страхування малого підприємництва. У перехідний період до ринку основні чинники виробництва - капітал (засоби виробництва) та робоча сила - зосереджені в основному у сфері колишніх державних великих і середніх підприємств. Тому не викликає сумніву, що в інтересах суб'єктів малого підприємництва від держави потрібна буде система пільг та гарантій як безпосередньо малим підприємствам, так і іншим економічним структурам, зорієнтованим на фінансову підтримку малих підприємств.

Дослідження показали, що в системі кредитування малих підприємств банками склалася непроста ситуація. При нерозвинутості кредитних інститутів в Україні малі підприємства змушені звертатися в комерційні банки. Проте при сучасному стані ринку кредитних ресурсів маловірогідно, що подібні кредити можуть стати джерелом стартового капіталу для малих підприємств. Комерційні банки самі переживають нестачу в кредитних ресурсах. Покупні ресурси коштують дорого, тому ставка комерційних банків за користування кредитом значно вища від облікової ставки Національного банку України. Наприклад, наприкінці листопада 1995 р. ставка НБУ становила 80%, у цей же період комерційні банки видавали кредит із сплатою 110 - 130%. Наявні нерівні умови для підприємств різних форм власності.

З другого боку, слід сказати й про економічні втрати банків через значне зростання суми неповернених кредитів. Тому здійснюється ретельний відбір клієнтів, які протягом тривалого часу зарекомендували себе як платоспроможні й фінансово стійкі суб'єкти.

Навряд чи сьогодні можна говорити і про реальність проведення будь-якої дійової політики пільгового кредитування підприємств малого бізнесу за допомогою мережі комерційних банків. Банкам значно вигідніше відмовитися від можливих пільгових послаблень, але видати кредит фінансово стійкому клієнтові під високий процент і на коротший строк.

Ясна річ, що пільгове кредитування малого бізнесу може стати реальним за умови його дотування. Наприклад, при посередництві спеціальних банківських установ, утворених з широкою участю фондів підтримки підприємництва і коштів національного бюджету. Спираючись на дотації бюджету, ці спеціальні банки могли б здійснювати пільгове кредитування й цільове (в рамках спеціальних програм) фінансування малих підприємств, а також виступати гарантами при одержанні ними кредитів у комерційних банках.

Головне - необхідно створити законодавчу, нормативно-правову базу, фінансово-кредитні й інвестиційні механізми, інформаційне забезпечення, можливість підготовки кадрів і провести відповідні наукові дослідження, які дали б змогу ввести в дію внутрішні можливості й резерви малого та середнього підприємництва.

Розв'язання всіх цих питань мали сприяти створені в м. Донецьку в 1992 р. обласний фонд підтримки й розвитку малого бізнесу та Регіональний центр Українського національного фонду підтримки підприємництва й розвитку конкуренції. Проте практично всі їхні фінансові проекти залишились нереалізованими, оскільки високі темпи інфляції знецінили ті кошти, які напочатку були внесені засновниками. Слід констатувати, що функції створених фондів виявились просторозмірними й незатребуваними.

ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України

Як свого роду товарний і комерційний кредит в роботі розглянуто франчайзинг - систему співробітництва великого і малого підприємництва.

І все ж треба відзначити, що фінансова допомога, як і пряме дотування підприємництва з бюджету, може перетворитися в гірший вид утриманства. Тому турбота держави про підприємництво має бути закладена в перебудові принципів оподаткування. В цьому разі допомогу у вигляді пільг одержуватимуть тільки ті підприємці, хто бере безпосередню участь у реальному збільшенні національного достатку.

Реформування системи оподаткування може полягати в поетапному і разом з тим диференційованому зниженні податків.

На початковому етапі розвитку малого підприємництва в Україні для підприємств, що виробляють промислову та сільськогосподарську продукцію, а також у сфері будівництва у відповідності з Законом України "Про оподаткування доходів підприємств та організацій" було встановлено певні пільги: податок на дохід у перший рік діяльності становив 25%, у другий - 50% від ставки податку. Щодо малих підприємств торгівлі і громадського харчування, то вони підлягали оподаткуванню на загальних підставах. Закон України "Про оподаткування прибутку підприємств", введений у дію з 1.01.1995 р., повністю виключає будь-які пільги в системі оподаткування малих підприємств. На наш погляд, необхідно в законодавчому порядку поновити пільгове оподаткування, причому для всього сектора малого бізнесу.

Дослідження показало необхідність створення власної інфраструктури малого підприємництва, яка включала б інформаційно-посередницьку мережу, товарні біржі й оптові бази, інноваційні банки з пільговим режимом, страхові та лізингові фірми, підготовку й перепідготовку кадрів, об'єкти соціальної інфраструктури. Доречно використання й зарубіжного досвіду щодо об'єднання всіх

названих структур в єдиний регіональний центр малого підприємництва.

На закінчення сформульовано висновки й рекомендації, спрямовані на становлення та подальший розвиток малого бізнесу.

Основні положення дисертації відбито в таких публікаціях:

1. ЮРЧЕНКО Ю.Ю.

К вопросу становления и развития малого бизнеса // Перспективы развития массового питания и торговли в условиях перехода к рыночной экономике. - Харьков: Харьковская государственная академия технологии и организации питания, 1994.

2. ЮРЧЕНКО Ю.Ю.

Из опыта предпринимательской деятельности в Донецкой области // Торговля и рынок. - Донецк: ДКИ, 1994.

3. ЮРЧЕНКО Ю.Ю.

Развитие малого предпринимательства в общественном питании // Развитие массового питания, гостиничного хозяйства и туризма в условиях рыночных отношений. - К.: КГТУ, 1994.

4. ЮРЧЕНКО Ю.Ю., НГУЕН ВОАН ТХІ ЛІВУ.

Розвиток малого підприємництва в Україні // Торговля й ринок, 1994. - № 3 (в'єтнамською мовою).

5. ЮРЧЕНКО Ю.Ю.

Щодо формування професійного класу підприємців // Торговля й ринок. - Донецьк: ДКІ, 1995.

Юрченко Юлія Юрлівна. Економічні питання становлення й розвитку малого бізнесу.

Дисертація на здобуття ученого ступеня кандидата економічних наук з спеціальності 08.07.05 - Економіка торгівлі й послуг. Донецький державний комерційний інститут. Донецьк, 1996.

Зехищається дисертаційна робота, яка містить теоретичні і практичні дослідження економічних основ становлення й розвитку малого бізнесу в Україні. На основі глибокого аналізу зовнішніх і внутрішніх факторів його появи розроблені рекомендації, спрямовані на стимулювання розвитку малого бізнесу в торгівлі, створення сприятливого середовища формування класу підприємця.

Ключові слова: економіка, ринкові відносини, малий бізнес, підприємець, мале підприємство, ефективність, фінанси, кредит, податок.

LURCHENKO JULIA JURIEVNA. Economic issues of small business foundation and development.

Dissertation on competition for candidate degree of economic sciences on speciality 08.07.05 - Economics of Trade and Services. Donetsk Commercial Institute. Donetsk. 1996.

Is defended the dissertation work, wish cautions theoretical and practical rescarches of economic base of small business foundation and development in Ukraine. On the base of profound analysis of internal and external factors of its foundation recomendations at small business development stimulation in trade were created. They are to be targeted at formation environment favorable for growth of classof industrialists.

Key words: economics, market relationships, small business, undertakind, small enterprise, efficiency, finances, credit, taxes.

443466

AB 34.103